

BESZÁMOLÓ

ÍRÓI FOGÁSOK – TERÍTÉKEN AZ IRODALOM

1. A kiállítás hasznosulása (látogatószám, jegybevétel, sajtóanyag, kapcsolódó programok, fotódokumentáció)

Látogatószám és jegybevétel:

diák	1332 fő	532800 Ft
nyugdíjas	273 fő	109200 Ft
teljes	695 fő	556000 Ft
családi 14x4 fő	224 fő	21000 Ft
ingyenes	1575 fő	
Összesen:	4099 fő	

Sajtóanyagok:

Válogatás az elektronikus írott sajtóanyagokból:

http://magyarhirlap.hu/cikk/59274/Megenni_a_betuket_szocupakok_es_rantott_verslabak_nyomaban

http://www.szabadjel.com/aktualis/dicshimnusz_a_csulokrol_p-i-m_gasztro_irodalom

<http://muzeumcafe.reblog.hu/megjott-az-etvagyunk-az-irodalomhoz>

http://egigeropaszuly.blog.hu/2016/06/24/a_magyar_egyfelol_edesszaju_masfelol_kolbas_szal_alszik_kiallitasajanlo

<http://welovebudapest.com/elmeny.kultura/moricz.palinkas.butykosa.a.marai.palacsinta.es.a.gunyvacsorak.iroink.es.a.gasztronomia>

Válogatás a TV-s sajtóanyagokból:

<http://www.atv.hu/video/video-20160711-iroi-fogasok-teriteken-az-irodalom>

<http://www.mediaklikk.hu/video/esti-kerdes-2016-10-13-i-adas/>

<http://frissvideok.hu/regionalis/827635-video-iroi-fogasok-teriteken-az-irodalom-kiallitas-a-petofi-irodalmi-muzeumban-promontor-televizio>

Válogatás rádiós sajtóanyagokból:

<http://www.mediaklikk.hu/2016/07/21/belepo-irofogasok/>

<http://www.mediaklikk.hu/2016/11/25/szellem-a-fazekbol-csukas-istvannal/>

Kapcsolódó programok és fotódokumentáció:

2016. június 25.

Rendhagyó kiállítás-vezetés Cserna-Szabó Andrással

2016. szeptember 28.

Esti Extra: Beszélgetés és rendhagyó kiállítás-vezetés Bíró Zsófiával és Takács Lajossal

2016. október 26.

Esti Extra: Beszélgetés és rendhagyó kiállítás-vezetés Vinkó Józseffel

2016. november 30.

Esti Extra: Beszélgetés és rendhagyó kiállítás-vezetés Ugron Zsolnával

2. A kiállítás részletes ismertetője, fotódokumentáció

1. terem

Bevezető szöveg

A gasztronómia napjainkban népszerűbb, mint valaha. Tucatjával jelennek meg szakácskönyvek, naponta indulnak gasztroblogok, a tévéből és a rádióból áradnak a főzőműsorok. Miközben mindent elárasztanak az egészséges táplálkozás jegyében hirdetett diéták és fogyókúradietátok, addig az étkezési zavaroknak egyre többféle típusa alakul ki, s megrázóan nő a száma azoknak is, akik nem jutnak elegendő vagy megfelelő táplálékhoz. – Mindez a fogyasztói társadalom jellemző tünetegyüttese.

*

Az evés elemi szükséglet –, íróink számára pedig örök téma. Az evés, a táplálék a létfenntartás minimuma, de lehet élvezet forrása és az életszeretet megnyilvánulása. Ezt bizonyítják Berda József étel-dicsőítő költeményei vagy Petri György halálközelségben írott receptversei, Bächer Iván utolsó novellái. Jókai, Mikszáth és Bródy Sándor szerint az evés öröme sokszor vetekszik a szerelem örömeivel, ráadásul nem csupán az egyéni ízlés, de egy közösség története, összetartozása is kifejeződhet egy-egy tál ételben.

A szerző–mű–olvasó és a szakács–étel–vendég párhuzam szerint a jó írás létrejöttét hasonló mechanizmusok irányítják, mint a jó étel főzéséét. Étél és irodalom, evés és nyelv, élmény és emlék között az átjárás közvetlen. A világirodalom leghíresebb süteménye, Proust madeleine-je az emlékezés hosszú folyamatát indítja el; Krúdynál ezt a szerepet a főtt marhahús és a velőscsont tölti be.

A falakon irodalmi vonatkozású szakácskönyvek illetve recepteket tartalmazó szépirodalmi könyvek sorakoznak.

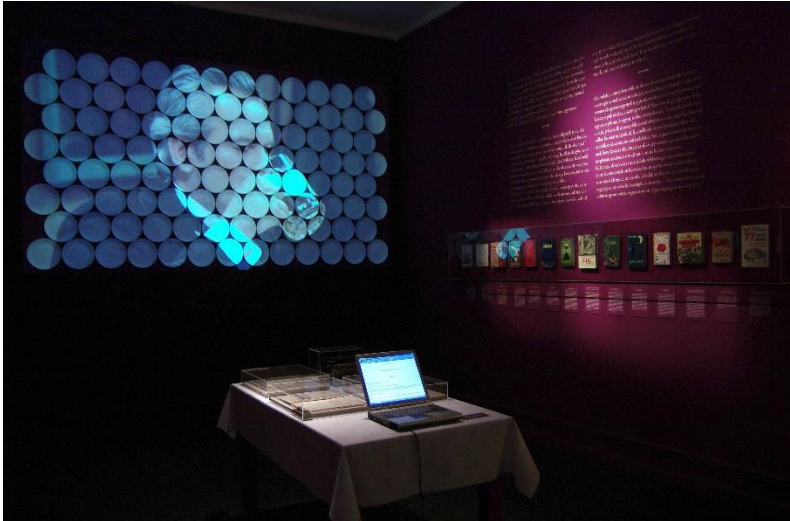
Az asztalon Móricz Zsigmond, Lesznai Anna és Lénárd Sándor kézírata.

A lapon Petri György utolsó ételreceptjei.

A falon kivetítőn magyar irodalmi munkák filmes adaptációból vetített részletek.

A szemközti falon Fejes Endre: Rozsdatemető c. regényének teljes szövege, az étkezéssel kapcsolatos részek kiemelve.

Érintőképernyőn: bevezető, ráhangoló játék.

2. terem

Szent és profán

Az életet fenntartó étel révén kerülhetünk legközvetlenebb kapcsolatba a szakralitással. A zsidó és a keresztény tanítás szerint a növényi és állati ételek Isten kegyelmének és nagylelkűségének bizonyítékai, amiért az ember örök hálával tartozik teremtőjének.

A legtöbb vallás szabályozza az étkezést, meghatározza az ételek elkészítésének és elfogyasztásának módját, étkezési tilalmakat, böjti napokat rendel el. A szakrális ételek az emlékezést, a megidéyzést szolgálják. Az eucharishtiában például Isten testét és vérének veszik magukhoz az áldozók, a hal és a bárány közismert Krisztus-szimbólum.

Az ételek között kitüntetett helyet foglal el a kenyér, az élet szimbóluma, mely nyelvileg és irodalmilag is az egyik legtermékenyebb ételmetafora.

Az étel szent öröme, az evés mint imádkozás a költészet gyakori témája. Minthogy az étel eredendően szakrális, a transzcendencia bármiben megmutatkozhat, akár egy zacskó szilvában vagy egy halom krumpliban is. Az étel- és életdicsőítő irodalmi művek éppen így mutatják fel a szent és a profán közötti átjárás természetes lehetőségét.

Étel – élet

Élet és étel – két szorosan összekapcsolódó, egymásra rímelő szó a magyar nyelvben. Az evés létszükséglet, de ennél jóval több is: testi és lelki élvezetek forrása. Az evés öröme nem csupán az ízek élvezetében áll, de az emberi kapcsolatokat is erősítheti, az ételen keresztül ugyanis egy másik emberhez, vagy egy közösséghez is kötődhetünk. Az evés csökkenti a feszültséget, szorongásoldó.

A terített asztal öröme, az ételek élvezete sok írónknak, költőnknek ihlető forrása. Akad olyan szerző is, akinek ez lett legfontosabb, legjellemzőbb témája (Berda József).

A magyar evési irodalom igen gazdag, talán csak a szerelmi költészet vetekedhet vele. Ráadásul e két téma mintha éppen egymást kiegészítve és az emberi-alkotói pályát tagolva jelenne meg egy-egy szerzőnél. „Az asszonyokról firkáltam, míg azokat szerettem jobban, miért ne írassak most a konyha produktumairól, mikor ezekre gondolok szívesebben?” (Mikszáth Kálmán)

Műtárgyak: Kiss József festett dísztányérja, Molnár Ferenc levesestálja, Illyés Gyula tálkája, Závada Pál levesestálja és mártásos csészéje, Osvát Ernő teáskannája és Réz Pál kávéscsészéje, Madách Imre fűszer- és olajtartója, Jókai Anna teáscsészéje, Ady Endre és Boncza Berta gyümölcsöstálja, Füst Milán termosza, Bächer Iván öntöttvas sóletfőző edénye, Tojástartó kiskanállal az Esterházy-család tulajdonából, Jókai Mór ezüstcseppes kávékészlete, Sík Sándor templomi kelyhe és a kehelyhez tartozó paténája, Viaticum szelence, Szántó T. Gábor barchesz-takarója, Krúdy Gyula levesestálja, Örkény István csajkája
Móricz Zsigmond, Ady Lőrincné, Aczél Géza kéziratai
Érintőképernyőn az írók kedvenc ételei.
Fülhallgatón Krúdy: *Isten veletek, ti boldog Vendelinek!* c. elbeszélése

3. terem

Nemzet és identitás

Az együtt-evés közösségteremtő ereje ősi, erősebb a kötelék azok között, akik ugyanabból az ételből esznek. Bizonyos ételek szimbolikus jelentéssel telítődtek, és alkalmassá váltak arra, hogy az egyént egy közösséghez, egy kultúrához kapcsolják.

A nemzeti konyha kialakulását számos tényező befolyásolja. A paprika 18. században bekövetkezett hazai elterjedése alapvetően változtatta meg a magyar konyha jellegét. A főleg Erdélyben viruló káposzta-kultusz mellé felzárkózott a pörkölt és a gulyás népszerűsége. Mára a rántott hús is a magyar konyha jellegzetes darabja lett, és a Közép-Európában elterjedt mákot is szeretik a magyarok sajátjuknak tekinteni.

Az étel képes akár egy történelmi korszak szimbólumává nőni. A „gulyáskommunizmus”-megnevezés a Kádár-korszak szinonimája, amikor egy tányér gulyás – vagy inkább finomfőzelék – mindenkinek jutott, aki nem fordult szembe nyíltan a diktatúrával.

A nemzeti ételek identitásépítésben betöltött szerepe kiemelkedő jelentőségű, a nemzeti hovatartozást leghosszabb ideig az ételek jelzik. Az emigrációban élők, még ha a magyar nyelvet már csak töredékesen vagy egyáltalán nem is beszélik, gyökereiket hagyományos magyar ételek készítésével, például disznótorok rendezésével ápolják.

Férfi és nő

Evés és szexualitás – a létfenntartási és a fajfenntartási ösztön szervesen összefonódik.

A közös étkezés utalhat a testi egyesülésre, bizonyos ételekhez pedig (pl. méz) szexuális jelentések tapadnak. Az éhség gyakran a másik iránti vágyat fejezi ki, és a test ételként való megjelenítése, annak megkóstolása is egyértelműen a szexualitásra utal. Leggyakrabban a nő válik ételmetáforává, a férfi pedig elfogyasztójává.

Ha a főzésről szóló szövegeket a nemek szempontjából olvassuk, a társadalmilag meghatározott nemi szerepekre is ráláthatunk. A nő főzése mindennapi, rutinszerű tevékenység, a férfi viszont a különleges alkalmak, ünnepek szakácsa. Talán éppen ezért, vagy a hagyományosan női szereptől való távolságtartás okán a főzésről vagy evésről nők ritkábban írnak.

Furcsák és kúrák

Kultúránként jelentősen különbözik az, hogy milyen étel elfogyasztását tartjuk elfogadhatónak, és mi az, amit undorodva elutasítunk. Egy sas megsütése vagy a pirított cincér elfogyasztása még nem is annyira meglepő, mint a pipacsmező lelegetése vagy pillangók csipegetése – az irodalmi fikcióban mindez lehetséges.

A viszonylagos jólétben élők számára az evés mennyiségi és minőségi szempontból is több, más, mint az éhség csillapítása. Az élelmiszerek bősége nem csupán az ételek élvezetét teszi lehetővé, de teret enged táplálkozási zavarok kialakulásának is. A testsúly gyarapodása, a hízás és aztán a kényszerű fogyás több költő személyes, versben is megörökített problémája. Az ételek körüli, különböző diétákban megtestesülő bonyodalmak, a súlyosabb evészavarok, vagyis a test fölötti racionális kontroll elvesztésének és visszaszerzésének küzdelme mára a szépirodalomnak is mindinkább témái.

Legvégül

A táplálkozás az élet feltétele, így az éhség, az étkezés magának az életnek az elfogadása, igénye. A nem evés gyakran az elmúlást, a nem levést szimbolizálja, mert aki az ételt elutasítja, az az életet tagadja meg.

Még akkor is igaz ez, ha tudjuk, hogy az evés örök körforgás: az élőbből lesz étek, az étellé válás pedig egyenlő a meghalással. A felfalás és felfalatás morális dilemmája visszatérő motívum az irodalomban. „Nekünk, emlősöknek nem mellékes kérdés, hogy mi daráljuk-e a húst, vagy bennünket darálnak-e meg.” (Örkény István) Több szerzőknél az ember egy fölöttünk álló hatalmasság ételként, halálfélelme pedig a felfalatástól való félelemként jelenik meg: „éjjélkor talán / étek leszünk egy hatalmas / halász asztalán” (Pilinszky János)

Fulladás, mérgezés vagy mértéktelen evés útján, paradox módon, maga az éltető étel is okozhat halált. Mindez az irodalmi szövegekben erős szimbolikus jelentést hordoz.

Műtárgyak: Petőfi Sándor, Németh László, Weöres Sándor, Kukorelly Endre, Háy János, Déry Tibor, Schein Gábor, Nemes Nagy Ágnes, Cserna-Szabó András, Takács Zsuzsa, Esterházy Péter, Térey János, Tóth Kriszta, Várady Szabolcs, Nádasy Ádám tányérja

Csoóri Sándor konyharuhája; Polcz Alaine cserépedénye, Garaczi László gyermekkori tálkája, Parti Nagy Lajos diódarálója, Mándy Iván teáscsészéje és süteményes tányérja, Arany János pecsenyés tálja, Bodor Ádám kenyérpirítója, Páskándi Géza vaslábasa, Tamási Áron kávédarálója, Beney Zsuzsa tálja, Thurzó Gábor diótörője és tejkiöntője, Móricz Zsigmond pálinkás butykosa, Nemes Nagy Ágnes teáskannája, Petelei István teáskészlete, Boncza Berta cukortartója, Görgey Gábor teáscsészéje, Déry Tibor leveses csészéje, Szerb Antal teáskészlete, Babits Mihály teáskészlete, Darvasi László levesestálja, Petri György velőscsontjai

Molnár Ferenc és Molnár Erzsébet, Babits Mihály, Thurzó Gábor, Schelken Pálma, Németh László, Tamási Áron, Déry Tibor, Nemes Nagy Ágnes, Kányádi Sándor, Móricz Zsigmond és Littkey Erzsébet, Ottlik Géza, Krúdy Gyula, Kisfaludy Sándor, Szabó T. Anna és Dragomán György, Csoóri Sándor poharai

Érintőképernyőn: betűleves-kavaró játék; Ehető irodalom – feladványok; vetített magyaros ételek tányérokon

3. A pedagógiai program (bemutatása, célcsoportok, megvalósult foglalkozások, fotódokumentáció

A program rövid ismertetése:

A foglalkozás kötetlen beszélgetéssel indul, olyan meséket keresünk a diákokkal, melyekben fontos szerepet játszik az evés. A dialógus oldott hangulatot és lehetőséget teremt az egyéni perspektívák artikulálására, a személyes viszonyulás megalapozására. A szóba került történetek alapján a diákok maguk „kategorizálják”: hogyan lehet enni, így a foglalkozás és a kiállítás gerincét is alkotó öt tematika – bőség, éhezés, furcsa étkezési szokások, nemzeti étek, illetve a halál – játékosan és aktív részvételükkel körvonalazódik.

Ezt követően 4-5 fős csoportokat alkotnak, s mindegyik csapat húz egy-egy közismert meserészletet ábrázoló képet, illetve két-két étellel kapcsolatos szólás-mondást, közhelyet. A kihívás: jelenítsék meg a mesét (vagy annak egy részletét) és a rövid jelenetben a kapott mondatoknak el kell hangoznia. A játék célja, hogy a diákok felismerjék: kreativitásuk, személyes viszonyulásuk, véleményeik, ötleteik teremtői és tartalmi a foglalkozásnak.

A foglalkozás harmadik szakasza a tárlat második önreflexiós szintjére, az erőteljes vizuális megoldások által kikényszerített interpretációs viszonyulásokra épül. Mindegyik csoport húz öt-öt szövegrészletet, s egy kérdést: vajon a tárlat mely tér-részletébe illesztenék az ő idézeteiket? Legalább 20 perc áll a rendelkezésükre, hogy maguk fedezzék fel az egész kiállítást, ráleljenek textusaik legmegfelelőbb téma-otthonára, illetve egyetlen szöveget vagy tárgyat kiválasszanak onnan, mely számukra a legfontosabb avagy legemblematisusabb eleme az adott témának.

E játékrész lezárásakor összegyűlünk kezdeti beszélgetésünk színhelyén, s a diákok kapott szépirodalmi citátumaik, illetve kiválasztott tárgyuk, szövegük, vizuális megoldásuk alapján a nagyobb (osztály)közösségnek vezetve – az egyik csapat a másikkal adja át a szót, miközben a kiállítás térszerkezete is mindenki számára értelmezhetővé válik – bemutatják megtalált tér részüket. Indokolják, miért arra esett a választásuk amire, az adott témakör, hívószó mit jelent nekik, illetve van-e róla véleményük, vannak-e tapasztalati meglátásaik. A múzeumpedagógus a bemutatott témák és tér-szekvenciák sorrendiségét határozza meg, illetve számára érdekes momentumokra hívja fel a csapatok figyelmét.

A célkitűzés megvalósítása:

A diákok számára, saját változatos formájú közreműködésüknek köszönhetően, élményszerű a foglalkozás, mely lehetővé teszi, hogy árnyaltan és saját diszpozíciójukra is reflektálva viszonyuljanak az evés és irodalom komplex témaköréhez.

A foglalkozás helye, időtartama:

A foglalkozások minden esetben 90 percesek voltak és a kiállításban kaptak helyet.

Részvevők létszáma:

2016 december 1-ig 10 csoportot vezettünk, melyek összlétszáma 250 fő volt.

